

การอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ภายใต้การบริหารจัดการ
แบบมีส่วนร่วม ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
Conservation of Huai Nam Tho Community Forest,
Ban Sai Yuan, under participatory management,
Rawai Subdistrict, Mueang Phuket District, Phuket Province

จารุณี คงกุล^{1*} ฤทธิรักษ์ สาลิกา²

ทรงพล ศุภนาม³ ธนาธิป สรรพาวุธ⁴ และ อีระพงษ์ เทียมตัน⁵

Jarunee Khongkun¹ Ritthirak Salika²

Songpon Supanam³ Tanatip Sunpawut⁴ and Teerapong Tiamtan⁵

Received : December 20, 2024; Revised : June 21, 2025; Accepted : June 27, 2025

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ และ 2) แนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ประชากร คือ ประชาชนในตำบลราไวย์ จำนวน 3,267 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ประชาชนในตำบลราไวย์ จำนวน 400 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.842 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำที่เป็นทางการ ผู้นำตามธรรมชาติ และหน่วยงานภาครัฐ ด้วยการสัมภาษณ์โดยการเลือกแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ตนั้น ตัวแทนจากชุมชนซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มของคนดั้งเดิม

^{1*} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต; Faculty of Humanities and Social Sciences, Phuket Rajabhat University; e-mail : Jarunee.k@pkru.ac.th

^{2,3,5} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต; Faculty of Humanities and Social Sciences, Phuket Rajabhat University

⁴ นักวิจัยอิสระ; Independent Researcher; e-mail : sunpawut28410@gmail.com

ในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ จนเกิดเป็นกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำฝายชะลอน้ำ การปลูกป่า การปลูกผลไม้ การฟื้นฟูป่า การตัดป่าซื้อต้นไม้ เป็นต้น 2) แนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ภายใต้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ประกอบด้วย การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน ด้านการบำรุงและฟื้นฟูป่าชุมชน ด้านการศึกษาและถ่ายทอดความรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.37

คำสำคัญ (Keywords) : การอนุรักษ์, ป่าชุมชน, ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ, การมีส่วนร่วม

Abstract

This research aimed to : 1) examine public participation in the conservation of the Huai Nam Tho Community Forest, and 2) propose guidelines for its conservation in Ban Saiyuan, Rawai Subdistrict, Mueang Phuket District, Phuket Province. The study population comprised 3,267 residents of Rawai Subdistrict. A sample of 400 residents was selected through accidental sampling. A questionnaire with a reliability coefficient of 0.842 was employed as the research instrument. Quantitative data were analyzed using percentages, means, and standard deviations. Additionally, 10 key informants, including local sages, formal leaders, informal leaders, and government officials, were selected through purposive sampling and interviewed. Qualitative data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that : 1) Public participation in the conservation of the Huai Nam Tho Community Forest involved representatives from the local community, primarily composed of long-term residents who had come together to form a conservation group. They actively engaged in participatory processes in collaboration with various organizations, leading to activities such as constructing check dams, reforestation, planting fruit trees, forest restoration, and labeling trees with name tags. 2) Guidelines for The conservation efforts under participatory management in Ban Saiyuan comprised four main areas: dissemination and public relations, community forest maintenance, forest rehabilitation and restoration, and education and knowledge transfer. Overall, the implementation level was high, with an average score of 4.37.

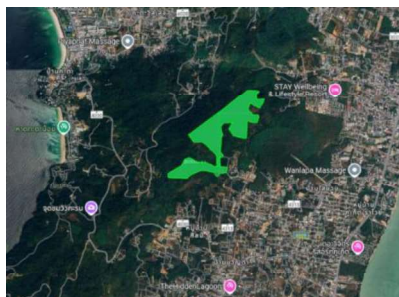
Keywords : Conservation, Community Forest, Huai Nam Tho Community Forest, Participation

บทนำ (Introduction)

พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ได้ให้ความหมาย ป่าชุมชน หมายถึง ป่านอกเขตป่าอนุรักษ์ หรือพื้นที่อื่นของรัฐนอกเขตป่าอนุรักษ์ที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งเป็นป่าชุมชน โดยชุมชนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการ บำรุงรักษาตลอดจนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน (พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562, 2562) กล่าวคือ การดำเนินงานป่าชุมชนของแต่ละแห่งย่อมขึ้นอยู่กับความจำเป็นหรือความต้องการของชุมชน ที่มุ่งหวังการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน หากป่าชุมชนไม่สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ให้ชุมชนได้ตามต้องการก็จะไม่บังเกิดความยั่งยืน สำหรับประโยชน์จากป่าชุมชนในประเทศไทยมี 3 ด้าน คือ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ชุมชนได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานป่าชุมชนในระยะแรก ๆ ต่อเนื่องจนปัจจุบันเพื่อแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาต่าง ๆ เช่น การเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารอันส่งผลต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตร การอุปโภคและการบริโภคในครัวเรือนการเป็นแหล่งป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านไฟป่าที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและทรัพยากรของชุมชนการบรรเทาการกัดเซาะและพังทลายของหน้าดินในบริเวณที่เป็นภูเขาและชายฝั่งทะเล การอนุรักษ์และคุ้มครองสัตว์ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพให้มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น 2) ด้านสังคมเป็นการได้รับผลประโยชน์จากป่าชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ คือ การสร้างความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมจัดการป่าไม้อันเป็นการทำงานเพื่อส่วนรวม ส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกันในชุมชน ทั้งในด้านศาสนาหรือความเชื่อ การประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ ทั้งส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพตามศักยภาพของชุมชน การใช้ป่าชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติและแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ป่าชุมชนบางแห่งมีการสร้างเครือข่ายที่เชื่อมโยงความร่วมมือกับหมู่บ้านอื่นหรือร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่ด้วย และ 3) ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนได้รับประโยชน์ด้านนี้จากป่าชุมชนไม่สูงเท่าที่ควร เนื่องจากข้อจำกัดของสถานภาพทางกฎหมายป่าไม้ที่เกี่ยวข้อง ชุมชนจึงได้รับประโยชน์เพียงการเก็บหาของป่าและสมุนไพรตามที่กฎหมายเอื้ออำนวยให้เพื่อการบริโภคและอุปโภคในครัวเรือน ซึ่งเป็นการลดค่าใช้จ่ายในระดับหนึ่ง ในกรณีที่มีผลผลิตจากป่าชุมชนจำนวนมากอาจมีการรวบรวมผลผลิตมาแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นการสร้างรายได้ให้คนในชุมชนอีกทางหนึ่ง สำหรับป่าชุมชนที่อยู่ในที่ดินบางประเภทสามารถตัดฟันไม้ยืนต้นที่มีอยู่จำหน่ายได้ ซึ่งเป็นการสร้างรายได้เป็นอย่างดี (ศุภยวันศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า (RECOFTC), 2562) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าป่าชุมชนเป็นพื้นที่ที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่คนในชุมชน และคนในชุมชนมีวิธีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้เพื่อประโยชน์ของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในส่วนของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่มีการส่งเสริมและจัดสรรพื้นที่ให้แก่คนในชุมชนเพื่อการใช้ประโยชน์ของส่วนรวม ทำให้สามารถแบ่งประเภทของป่าชุมชนออกได้เป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย ป่าชุมชนแบบดั้งเดิม คือ ป่าชุมชนที่คนในชุมชนได้รักษาตั้งแต่เดิมตาม

วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น และป่าชุมชนแบบพัฒนา คือ ป่าชุมชนที่คนในชุมชนได้ส่งเสริมให้จัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ตามนโยบายของรัฐบาล (ณัฐนันท์ จิรภินิมิต, 2566 : 247-248)

จังหวัดภูเก็ตมีพื้นที่ป่าไม้ 68,924.17 ไร่ หรือร้อยละ 20.17 ของพื้นที่จังหวัด (สำนักจัดการที่ดินป่าไม้, 2566) โดยมีป่าชุมชนที่ได้รับการขึ้นทะเบียนหลายพื้นที่ ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านป่าคโลก ป่าชุมชนเขาเก็ดหนี่ ป่าชุมชนบ้านไสยวน ป่าชุมชนบ้านนากก ป่าชุมชนน้ำตกกะทู้ ป่าชุมชนบ้านกะตะ บริเวณผาหินดำ ลานหินขาว จุดชมวิว และป่าชุมชนบ้านบางลา คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 2,382 ไร่ (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2564) สำหรับป่าชุมชนบ้านไสยวน หรือที่คนในชุมชนเรียกว่า ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่ที่ 7 บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต บริเวณเขตเขานาคเกิดที่มาของคำว่า “ห้วยน้ำท้อ” เนื่องจากในอดีตชาวบ้านในพื้นที่ได้นำไม้ไผ่ลำใหญ่มาผ่าทำเป็นท่อน้ำหรือรางน้ำเพื่อนำน้ำมาใช้ทำนา ทำไร่ปลูกผัก และใช้ในครัวเรือน ชาวบ้านจึงได้เรียกห้วยน้ำท้อติดปากมาจนถึงทุกวันนี้ ป่าห้วยน้ำท้อเกิดจากตาน้ำจากภูเขาไหลลงมายังลำห้วย 3 สาย ได้แก่ ห้วยน้ำท้อ ห้วยน้ำควนคา และห้วยกรอกสุปีมาบรรจบกันและไหลผ่านชุมชน ทำให้ชาวบ้านขุดบ่อน้ำตื้นขึ้นเพื่อใช้ในการเกษตรและใช้ในครัวเรือน ในอดีตห้วยน้ำท้อไม่มีถนนตัดผ่าน จนกระทั่ง พ.ศ. 2527 มีผู้บริจาคที่ดินเพื่อตัดถนนผ่าน และเป็นเส้นทางในการเดินขึ้นไปยังห้วยน้ำท้อ ใน พ.ศ. 2547 ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อพบการถูกบุกรุกจากกลุ่มนายทุน การต่อสู้เพื่อปกป้องป่าชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกับคนในชุมชนจึงได้ดำเนินการป้องกันการบุกรุกดังกล่าวเรื่อยมา จนในที่สุด พ.ศ. 2560 ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชนบ้านไสยวน ประเภทป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเทือกเขานาคเกิดจังหวัดภูเก็ตระบุนี้อที่ 253 ไร่ เลขที่หนังสืออนุมัติโครงการที่ ทส.1604.47/13287 ทั้งยังได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ป่าชุมชน โดยมีนายผาด หมดโหมง เป็นประธาน ป่าชุมชน ทั้งเป็นปราชญ์ชุมชนของหมู่ที่ 7 บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต (ส่วนภาคีเครือข่ายชุมชน, 2560 ; ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2564)

ภาพที่ 1 แสดงอาณาเขตป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ

ที่มา : ดัดแปลงจาก (Google Map และศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2564)

การอนุรักษ์ป่าชุมชนเป็นการดำเนินกิจกรรมหรือมาตรการต่าง ๆ เพื่อดูแล รักษา ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทหลักในการจัดการ การเฝ้าระวัง และการตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้ป่าชุมชนยังคงความสมบูรณ์ และสามารถเกื้อหนุนชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง (เครือข่ายป่าไม้ภาคพลเมือง, ม.ป.ป.) ซึ่งในคู่มือประชาชนเพื่อการจัดการป่าชุมชนได้เสนอการจัดการพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ไว้ 4 รูปแบบ ได้แก่ ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ด้านการดูแลรักษาด้านการบำรุงและฟื้นฟู และด้านการศึกษาและถ่ายทอดองค์ความรู้ (พิชัย เอกศิริพงษ์, 2561 : 17-25) จากงานวิจัยของ อำนวย สังข์ช่วย (2563) ในการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำภูกระแต อำเภอเวียงชัย จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วยด้านการป้องกัน ด้านการแก้ไขและฟื้นฟู ด้านการอนุรักษ์ ด้านการใช้ทรัพยากร ด้านการกักเก็บ ด้านการรักษา ด้านการพัฒนา และด้านการแบ่งเขต เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สุวัฒน์ ดวงแสนพุด (2564) พบว่า รูปแบบการจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วมอุปบอบ บ้านวังน้ำมอก ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคายมี 7 รูปแบบ ได้แก่ การเก็บกัก การรักษาและซ่อมแซม การแก้ไขและฟื้นฟู การพัฒนา การป้องกัน การสงวน และการแบ่งเขต

จากที่มาและความสำคัญข้างต้น ประกอบกับผู้วิจัยเป็นบุคคลในพื้นที่จึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน จึงนำมาสู่การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวนตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต และแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนในบ้านไสยวนได้มีโอกาสวิเคราะห์อย่างมีส่วนร่วมซึ่งจะนำมาสู่การอนุรักษ์ป่าชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) หรือการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรในตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ตจำนวน 3,267 คน เนื่องจากทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนจึงสามารถกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 อ้างถึงใน ธาณินทร์ ศิลป์จารุ, 2557 : 48-49) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ทำให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 364 คนเพื่อป้องกันความผิดพลาด ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้ปรับขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 400 คน โดยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) มาใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่มีคุณสมบัติเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำที่เป็นทางการ ผู้นำตามธรรมชาติ และหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน ซึ่งใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ในลักษณะแบบข้อคำถามปลายเปิด (Open-ended questions) และแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวนตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ในลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวทางของพิชัย เอกศิริพงษ์ (2561 : 17-25) จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน ด้านการบำรุงและฟื้นฟูป่าชุมชน และด้านการศึกษาและถ่ายทอดความรู้

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้อง ด้านการใช้ภาษา ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruency: IOC) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่าข้อคำถามผ่านเกณฑ์ (วิริยะยุทธ พรพจน์ธนาศ, 2565) โดยผลจากการทำ IOC รวมทั้งหมดของทุกตอนมีค่าระหว่าง 0.66 – 1 ดังนั้นเครื่องมือของผู้วิจัยจึงสามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ จากนั้นผู้วิจัยได้นำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และนำผลมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.842 สรุปว่าเนื้อหาของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นการสรุปประเด็นเชิงเนื้อหาในภาพรวม โดยการนำมาจัดหมวดหมู่เชื่อมโยงประเด็นในการศึกษา เพื่อให้เป็นเรื่องเดียวกันและนำมาเปรียบเทียบ ซึ่งครอบคลุมตามวัตถุประสงค์

2. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analytics) โดยใช้สถิติเบื้องต้น ได้แก่ แจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของธานินทร์ ศิลป์จารุ (2557 : 77) ดังนี้

4.50 – 5.00 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด

3.50 – 4.49 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นมาก

2.50 – 3.49 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นปานกลาง

1.50 – 2.49 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นน้อย

1.00 – 1.49 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

ก่อนที่จะได้รับการประกาศเป็นป่าชุมชนบ้านไสยวนหรือที่ชาวบ้านในพื้นที่เรียก ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ ในอดีตคนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากห้วยน้ำท้อเป็นแหล่งน้ำในการทำเกษตร การดำรงชีพ ต่อมาได้มีผู้บริจาคที่ดินเพื่อทำเส้นทางไปยังห้วยน้ำท้อ จึงทำให้คนในชุมชนและหน่วยงานระดับท้องถิ่น ร่วมกันประชุมเพื่อสร้างเส้นทางจากชุมชนไปยังห้วยน้ำท้อ เมื่อชุมชนพบสภาพลำห้วยน้ำท้อมีสภาพตื้นเขิน และพบพื้นที่ป่าบางส่วนถูกทำลาย จึงได้จัดหาอาสาสมัครทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในการวางแผนและร่วมกันดำเนินการสร้างฝายกั้นน้ำเป็นระยะ ๆ ใช้ทดน้ำ เก็บกักน้ำ และปลูกป่าเพิ่มเติมเพื่อการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าหน่วยงานระดับท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ป่าไม้ และชุมชนได้ร่วมกันสร้างกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเช่น การทำโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ 5 ธันวาคมหาราช การกำหนดแนวเขตลำห้วย การติดป้ายห้ามรุกรานแนวเขตป่าไว้อย่างชัดเจน เป็นต้น ใน พ.ศ. 2560 ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชนบ้านไสยวน ประเภทป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเทือกเขานาคเกิด จังหวัดภูเก็ต ระบุเนื้อที่ 253 ไร่ และเป็นช่วงเดียวกับที่คนในชุมชนได้จัดตั้งกลุ่มเรียนรู้ป่าต้นน้ำ หมู่ที่ 7 บ้านไสยวน (ห้วยน้ำท้อ) ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ เพื่อการ

อนุรักษ์การปลูกป่าทดแทน การติดป้ายชื่อต้นไม้ การปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น รวมทั้งกิจกรรมการปลูกฝังด้านจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้และต้นน้ำให้แก่ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม ดังบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

“...ตัวแทนในชุมชนเคยมีส่วนร่วมให้คำแนะนำและเข้าร่วมประชุมในการวางแผนการป้องกัน การลักลอบตัดต้นไม้ทำลายป่าไม้ โดยเสนอให้มีการจัดตั้งกลุ่มและมีทีมงานป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดการตัดไม้ในพื้นที่ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ...” (ผู้ให้การสัมภาษณ์รายที่ 1, สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2567)

“...คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้เพื่อการอนุรักษ์ เช่น การทำฝายชะลอน้ำ ปลูกป่าเพิ่ม และการติดป้ายชื่อต้นไม้ต่าง ๆ เพื่อไว้ศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ...” (ผู้ให้การสัมภาษณ์รายที่ 3 สัมภาษณ์, 8 กันยายน 2567)

“...ตัวแทนชุมชนเคยเข้าร่วมการประชุมและร่วมตัดสินใจการประชุมอยู่บ่อยครั้งเกี่ยวกับการ จัดหน่วยลาดตระเวนตามแนวเขตของพื้นที่ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ...” (ผู้ให้การสัมภาษณ์รายที่ 4, สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2567)

“...คนในชุมชนมีการเข้าร่วมกิจกรรมได้ศึกษาความรู้และช่วยกันทำฝายกันน้ำเพื่อชะลอน้ำในพื้นที่ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ...” (ผู้ให้การสัมภาษณ์รายที่ 6, สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2567)

“...คนในชุมชนมีการเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมปลูกต้นไม้โครงการส่งเสริมป่า ปลูกต้นไม้วันแม่เพื่อถวายพระพันปีหลวงและร่วมกับผู้มาศึกษาดูงาน 17 ประเทศ (เครือข่ายเพื่อการ จัดการและการฟื้นฟูป่าอย่างยั่งยืนแห่งเอเชียและแปซิฟิก หรือ APFnet) ในพื้นที่ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ...” (ผู้ให้การสัมภาษณ์รายที่ 1, สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2567; ผู้ให้การสัมภาษณ์รายที่ 5, สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2567 และ ผู้ให้การสัมภาษณ์รายที่ 8, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2567)

“...คนในชุมชนได้รับประโยชน์และผลผลิตเป็นผลไม้ต่าง ๆ และได้บรรยากาศที่ดี รวมถึงได้ ความสดชื่นความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าในพื้นที่ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ...” (ผู้ให้การสัมภาษณ์รายที่ 6, สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2567)

“...คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากผลผลิต เช่น การเก็บสละตอ หน่อไม้ และสมุนไพร ต่าง ๆ เช่น ใบชะพลู รวมถึง กล้วย พืชผักต่าง ๆ เพื่อมาบริโภค เป็นพืชผักที่ได้ปลูกไว้ในพื้นที่ ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ โดยไม่ต้องซื้อทำให้ช่วยลดรายจ่ายในครัวเรือนไปได้...” (ผู้ให้การสัมภาษณ์รายที่ 7, สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2567)

ภาพที่ 2 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ที่มา : (จารุณี คงกุล และคณะ, ถ่ายภาพ, 16 กรกฎาคม 2566)

ภาพที่ 3 กลุ่มเรียนรู้ป่าต้นน้ำ หมู่ที่ 7 บ้านไสยวน (ห้วยน้ำท้อ)

ที่มา : (จารุณี คงกุล และคณะ, ถ่ายภาพ, 21 กรกฎาคม 2567)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ตนั้น มีตัวแทนชุมชนซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของคนดั้งเดิม ในกระบวนการการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ จนเกิดเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์ต่าง ๆ เช่น การทำฝายชะลอน้ำ การปลูกป่า การปลูกพืชประเภทยืนต้น การฟื้นฟูป่า การตัดป่าซื้อต้นไม้ เป็นต้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ป่าชุมชนไม่ถูกทำลายและคงอยู่ต่อไป ทั้งยังคาดหวังให้ประชาชนในพื้นที่ทั้งคนดั้งเดิม และคนที่ย้ายมาจากพื้นที่อื่นได้มีโอกาสในการทำกิจกรรมการอนุรักษ์ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

2. ผลการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่า

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเป็นประชากรในตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต จำนวน 400 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 51.25 มีช่วงอายุ 21-40 ปีจำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 45.00 มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวน 186 คน คิดเป็นร้อยละ 46.50 และการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 26.00 ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.50 และผู้ที่มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน 1-3 ปี จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 39.75 และอาศัยอยู่ในชุมชน 10 ปีขึ้นไป จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่รู้จักป่าชุมชน จำนวน 294 คน คิดเป็นร้อยละ 73.50 และเคยเข้าร่วมโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 55.75

ตารางที่ 1 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	205	51.25
หญิง	195	48.75
รวม	400	100.00
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	116	29.00
21 – 40 ปี	180	45.00
41 – 60 ปี	81	20.25
60 ปี ขึ้นไป	23	5.75
รวม	400	100.00
การศึกษา		
ประถมศึกษา	46	11.50
มัธยมศึกษา / เทียบเท่า	186	46.50
ปวส. / เทียบเท่า	46	11.50
ปริญญาตรี	104	26.00
ปริญญาโท	13	3.25
ปริญญาเอก	4	1.00
อื่น ๆ	1	0.25
รวม	400	100.00

ตารางที่ 1 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
เกษตรกร	26	6.50
รับจ้าง	125	31.25
ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	48	12.00
พนักงานโรงแรม / บริษัท	37	9.25
ข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ	32	8.00
นักเรียน / นักศึกษา	130	32.50
อื่น ๆ	2	0.50
รวม	400	100.00
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน		
1 - 3 ปี	159	39.75
4 - 6 ปี	76	19.00
7 - 9 ปี	49	12.25
10 ปี ขึ้นไป	116	29.00
รวม	400	100.00
6. ท่านรู้จักป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ		
รู้จัก	294	73.50
ไม่รู้จัก	106	26.50
รวม	400	100.00
7. ท่านเคยเข้าร่วมโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้		
เคยเข้าร่วม	223	55.75
ไม่เคยเข้าร่วม	177	44.25
รวม	400	100.00

ผลการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่า ค่าเฉลี่ยของแนวทางการอนุรักษ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ ด้านการศึกษาและถ่ายทอดความรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) ด้านการบำรุงและฟื้นฟูป่าชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) และด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 2 สรุปภาพรวมของระดับแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชน

แนวทางการอนุรักษ์ในแต่ละด้าน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	4.35	0.77	มาก
ด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน	4.31	0.82	มาก
ด้านการบำรุงและฟื้นฟูป่าชุมชน	4.38	0.80	มาก
ด้านการศึกษาและถ่ายทอดความรู้	4.42	0.73	มาก
รวม	4.37	0.78	มาก

เมื่อพิจารณาแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชน รายละเอียดมีดังนี้

ด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับการอนุรักษ์ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} \bar{x}=4.35$) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า ทุกประเด็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ จัดทำป้ายป่าชุมชนในเขตพื้นที่ ($\bar{X} =4.40$) รองลงมา จัดทำสื่อให้สมาชิกและผู้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ ($\bar{X} =4.33$) และการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย ($\bar{X} =4.32$) ตามลำดับ

ด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับการอนุรักษ์ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} =4.31$) เมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่า ทุกประเด็นมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ จัดซื้อจัดหาอุปกรณ์ป้องกันรักษาป่าชุมชน ($\bar{X} =4.34$) รองลงมา สร้างแนวกันไฟรอบเขตป่าชุมชน ($\bar{X} =4.31$) และจัดชุดลาดตระเวนรอบเขตป่าชุมชน ($\bar{X} =4.28$) ตามลำดับ

ด้านการบำรุงและฟื้นฟูป่าชุมชน พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับการอนุรักษ์ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} =4.38$) เมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่า ทุกประเด็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ จัดทำฝายชะลอน้ำเพื่อให้ความชุ่มชื้นกับป่าชุมชน ($\bar{X} =4.42$) รองลงมา การฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าชุมชน ($\bar{X} =4.39$) และการสร้างแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ($\bar{X} =4.33$) ตามลำดับ

ด้านการศึกษาและถ่ายทอดความรู้ พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับการอนุรักษ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} =4.42$) โดยพิจารณาในรายประเด็น พบว่า ทุกประเด็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้เรื่องป่าชุมชนจากผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้าน ($\bar{X} =4.44$) รองลงมา จัดทำป้ายชื่อและบอกความหมายพันธุ์ไม้ ($\bar{X} =4.42$) และจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ป่าชุมชน ($\bar{X} =4.40$) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการศึกษาการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ภายใต้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยอภิปรายผลตามประเด็นดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่า การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ของประชาชน เริ่มต้นจากคนในชุมชนที่ได้รับประโยชน์จากห้วยน้ำท้อ รวมกลุ่มกันเพื่อร่วมกันดูแลลำห้วยซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานในพื้นที่ โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสืบไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งอรุณ หน่อคำ และคณะ (2562) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการอยู่ร่วมกันของชุมชนกับป่าในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ซึ่งได้สรุปว่า การอยู่ร่วมกันของชุมชนกับป่าในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งและร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรของชาติมีอยู่อย่างอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้ต้องมีการบริหารการพัฒนา การอยู่ร่วมกันของชุมชนกับป่าในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิวัฒน์ โรจน์กิจจากุล และพระสมุห์อุทัย อุทัยเมธี (2563) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชน ซึ่งได้เสนอรูปแบบกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านวังหม้อ ตำบลบ่อ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ไว้ 4 ขั้นตอน คือ 1) ออกแบบกระบวนการการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าของชุมชน 2) ประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มย่อยกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำทางศาสนา และประชาชน 3) ดำเนินการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชน 4) ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชน เพื่อนำไปสู่การร่วมกันจัดตั้งทำร่างธรรมนูญศีลธรรม

2. แนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่า ภาพรวมของแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้ออยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย ด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน ด้านการบำรุงและฟื้นฟูป่าชุมชน และด้านการศึกษาและถ่ายทอดความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อำนวย สังข์ช่วย (2563) ศึกษาการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้าภูกระแต อำเภอเวียงชัย จังหวัดขอนแก่น พบว่า การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย ด้านการป้องกัน ด้านการแก้ไขและฟื้นฟู ด้านการอนุรักษ์ ด้านการใช้ทรัพยากร ด้านการกักเก็บ ด้านการรักษา ด้านการพัฒนา และด้านการแบ่งเขต และสอดคล้องกับ สุวัฒน์ ดวงแสนพุด (2564) ศึกษาการจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาป่าชุมชนภูบอบ บ้านวังน้ำมอก ตำบลพระพุทธบาท

อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย พบว่า รูปแบบการจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วมอุปบอบ บ้านวังน้ำมอก ตำบลพระพุทธรบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย มี 7 รูปแบบ ได้แก่ การเก็บกัก การรักษา และซ่อมแซม การแก้ไขและฟื้นฟู การพัฒนา การป้องกัน การสงวน และการแบ่งเขต นอกจากนี้ ประลองดำรงไทย (บรรณธิการ) (2557 : 29-31) ได้กล่าวถึง หลักการดำเนินงานด้านป่าชุมชนของกรมป่าไม้ โดยมีกระบวนการดำเนินงาน คือ 1) การส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมการจัดการป่าชุมชนโดยประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นรวมถึงคณะกรรมการหมู่บ้าน 2) จัดฝึกอบรมตัวแทนหรือผู้นำชุมชน เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนและสามารถนำไปถ่ายทอดต่อไป 3) การสำรวจและรวบรวมข้อมูลเพื่อกำหนดเป้าหมาย โดยทำการสำรวจสภาพพื้นที่ป่า รวมถึงข้อมูลสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเป้าหมาย 4) การจัดทำโครงการป่าชุมชน เพื่อขออนุมัติจัดตั้งป่าชุมชน และ 5) เมื่อได้รับการอนุมัติป่าชุมชน กรมป่าไม้จะพิจารณาให้การสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อการบริหารจัดการป่าและการพัฒนาอาชีพด้านป่าไม้

องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge)

การอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อเป็นการดำเนินการที่มีเป้าหมายในการรักษาและฟื้นฟูระบบนิเวศของป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ เพื่อให้ชุมชนและธรรมชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน การอนุรักษ์ป่าชุมชนจึงจำเป็นต้องมีการร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการฟื้นฟูป่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างความตระหนักรู้ในชุมชน โดยผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางที่สำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนดังกล่าวอย่างมีส่วนร่วมได้ ดังนี้

1. การสร้างความตระหนักรู้และการศึกษา การอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อจะสำเร็จได้เมื่อชุมชนมีความรู้และความเข้าใจในความสำคัญของการอนุรักษ์ ซึ่งสามารถทำได้โดยการจัดกิจกรรมการศึกษาผ่านการอบรมและสัมมนา การเผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของป่าและผลกระทบจากการทำลายป่า การสร้างสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่า

2. การมีส่วนร่วมของชุมชน การอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อควรเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ โดยให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการดูแลรักษาป่า ซึ่งสามารถทำได้โดยการจัดตั้งกลุ่มหรือคณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนในพื้นที่ การให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการอนุรักษ์

3. การพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก การสร้างความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่น การร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นและภาครัฐในการจัดการป่า การร่วมมือกับองค์กรอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อจัดทำโครงการอนุรักษ์ การหาทุนสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ เพื่อพัฒนาและดำเนินการโครงการอนุรักษ์ เป็นต้น

4. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ป่าชุมชนต้องคำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยการกำหนดพื้นที่ห้ามตัดไม้หรือใช้ประโยชน์จากป่าในช่วงเวลาที่เหมาะสม ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม การมีระบบตรวจสอบและติดตามการใช้ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน

5. การบำรุงและฟื้นฟูป่าชุมชน การฟื้นฟูป่าชุมชนที่ถูกทำลายหรือเสื่อมสภาพไปแล้วเป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญในการอนุรักษ์ โดยอาจทำได้ด้วยการปลูกป่าทดแทนเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ที่ถูกตัดไม้ทำลาย การปลูกต้นไม้ท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศ การปลูกต้นไม้ผลไม้มือเพื่อเพิ่ม ความหลากหลายทางชีวภาพ การจัดทำฝายชะลอน้ำเพื่อให้ความชุ่มชื้นกับป่าชุมชน

6. การใช้เทคโนโลยีในการอนุรักษ์ การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการอนุรักษ์ป่า เช่น การใช้ระบบ GPS หรือโดรนในการสำรวจและติดตามสภาพป่า การใช้แอปพลิเคชัน (Application) เพื่อช่วยในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ การใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการศึกษาและการอบรมในชุมชน เป็นต้น

7. การสร้างรายได้จากการอนุรักษ์ การสนับสนุนให้การปลูกต้นไม้ผลไม้มือ นอกจากจะเป็นการเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพให้ป่าชุมชน ยังเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้จากทรัพยากรป่าชุมชนในรูปแบบที่ยั่งยืน ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนเกิดความตระหนักและหวงแหนทรัพยากรป่าชุมชน

8. การติดตามและประเมินผล การติดตามผลการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วงน้ำทอเป็นสิ่งสำคัญในการประเมินความสำเร็จของการดำเนินงาน โดยสามารถใช้การสำรวจและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ การประเมินผลกระทบจากกิจกรรมอนุรักษ์ในระยะยาว การปรับปรุงแนวทางการอนุรักษ์ให้เหมาะสมตามผลการประเมิน

ภาพที่ 4 องค์ความรู้แนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม
ที่มา : (จารุณี คงกุล และคณะ, 2568)

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดูแลรักษาป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างความตระหนักรู้ในการให้ความสำคัญการดูแลรักษาป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
3. ควรสนับสนุนให้มีเครือข่ายในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน และเพิ่มทักษะการดูแลป่าชุมชน เพื่อให้ป่าชุมชนห้วยน้ำท้อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
3. ควรสร้างกลไกการจัดการป่าชุมชนในการทำงานร่วมกันระหว่างภาคประชาชนและภาครัฐส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพื่อการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ป่าชุมชนห้วยน้ำห่อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
2. ควรมีการศึกษาการอนุรักษ์พันธุ์พืชในป่าชุมชนห้วยน้ำห่อ บ้านไสยวน ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

เอกสารอ้างอิง (References)

- เครือข่ายป่าไม้ภาคพลเมือง. (ม.ป.ป.). “ทำความเข้าใจจักป่าชุมชน.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://thaicfnet.org/intro> สืบค้น 19 มิถุนายน 2568.
- ณัฐนนท์ จิรภินิมิต. (2566). “ป่าชุมชนกับคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชนบ้านต้นตอง ตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง.” *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*. 7(4) : 233-249.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย Spss และ Amos. พิมพ์ครั้งที่ 15. นนทบุรี : เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล และพระสมุห์อุทัย อุทัยเมธี. (2563). “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชน.” *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*. 5(3) : 239-254.
- ประลอง ดำรงไทย (บรรณาธิการ). (2557). *ป่าชุมชน รูปแบบการพัฒนาและบริหารจัดการป่าอย่างยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้.
- “พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562.” (2562, พฤษภาคม 29). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 71 ก. หน้า 71-103.
- พิชัย เอกศิริพงษ์. (2561). *คู่มือประชาชนเพื่อการจัดการป่าชุมชน*. กรุงเทพฯ : สมงคลการพิมพ์.
- รุ่งอรุณ หน่อคำ, ศศิณา ขุนทองวงศ์ และปาณิษตรา บุญส่ง. (2562). “แนวทางการพัฒนาการอยู่ร่วมกันของชุมชนกับป่าในพื้นที่ป่าอนุรักษ์.” *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*. 7(2) : 1-20.
- วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ. (2565). “การศึกษาเปรียบเทียบการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือวิจัยด้วยเทคนิค IOC, CVR และ CVI.” *รังสิตสารสนเทศ*. 28(1) : 169-192.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2564). “สรุปการจัดตั้งโครงการป่าชุมชน รายจังหวัด.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : https://forestinfo.forest.go.th/fCom_area.aspx สืบค้น 31 ตุลาคม 2567.

- ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า (RECOFTC). (2562). “ประโยชน์จากป่าชุมชน.” [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก : <https://www.recoftc.org/thailand/projects/cf-net/stories/ประโยชน์จากป่าชุมชน> สืบค้น 4 กันยายน 2567.
- ส่วนภาคีเครือข่ายชุมชน. (2560). “ป่าชุมชนต้นแบบ วิถีคน วิถีป่า จังหวัด: ภูเก็ต.” [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก : <https://www.forest.go.th/ppd/network63/> สืบค้น 9 พฤศจิกายน 2567.
- สุวัฒน์ ดวงแสนพุด. (2564). “การจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาป่าชุมชนภูบอบ บ้านวังน้ำมอก ตำบลพระพุทธรบาท อำเภอสรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย.” *วารสารรัฐราษฎร์*. 60(3) : 93-107.
- สำนักจัดการที่ดินป่าไม้. (2566). *โครงการจัดทำข้อมูลสภาพพื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ. 2566*. กรุงเทพฯ : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- อำนวย สังข์ช่วย. (2563). “การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำภูกระแต อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น.” *วารสารการจัดการสมัยใหม่*. 18(1) : 36-48.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). “Determining Sample Size for Research Activities.” *Educational and Psychological Measurement*. 30(3) : 607-610.